

Ga loten als je iets wil doen aan ongelijkheid

(1) Discriminatie speelt een rol in basisschooladviezen, stagetoe- wijzingen, sollicitaties, toelating tot nachtclubs en in etnische profilering
5 door de politie en Belastingdienst, zoals blijkt uit een overzichtsartikel in *de Volkskrant* (Ten eerste, 6 juni 2020). Deze lijst is niet compleet. Ook op de woningmarkt en bij de
10 toekenning van beurzen en prijzen is sprake van bevooroordeelning.

(2) Alle bovengenoemde praktijken zijn expliciet verboden in de Algemene wet gelijke behandeling.
15 Maar als zo vaak biedt een verbod geen oplossing. In dit geval is dat

omdat mensen die selectiebeslis- singen nemen, hun oordeelsvermo- gen over andere mensen schromelijk
20 overschatten. Vrijwel iedereen heeft hier last van, zo blijkt keer op keer uit psychologisch onderzoek.

(3) Het is wetenschappelijk gezien vrijwel onmogelijk te voorspellen wie
25 het goed gaat doen in een opleiding of in een baan. Alleen verschillen in expertise, zoals vast te stellen met objectieve testen, hebben enige voorspellende waarde. Persoonlijk-
30 heid bijvoorbeeld, gemeten in tests of interviews, draagt niet bij. Ook inschattingen van motivatie hebben

geen toegevoegde waarde. Het is
welbekend dat 'zachte' selectie-
35 methoden, zoals interviews en
brieven, riskanter zijn dan 'harde'
methoden, zoals toelatingstesten en
examens. De vaak verafschuwde
eindtoets basisonderwijs blijkt keer
40 op keer minder te discrimineren dan
de basisschoolleerkracht. Bijkomend
probleem is dat in de meeste geval-
len vele kandidaten gewoonweg
geschikt zijn. Juist in dit soort
45 gevallen spelen vooroordelen een
grote rol en kiezen mensen kandida-
ten die het meest op henzelf lijken.
(4) Een manier om deze menselijke
fout te compenseren is positieve
50 discriminatie. Daar heb ik zo mijn
twijfels bij. In de eerste plaats is
positieve discriminatie in strijd met de
grondwet. Een man die jarenlang
keihard heeft gewerkt en gestudeerd
55 enkel vanwege zijn sekse uitsluiten
voor een bepaalde baan is discrimi-
natie.
(5) In de tweede plaats werkt positie-
ve discriminatie vaak averechts. Ze
60 veroorzaakt polarisatie tussen groe-
pen, die versterkt wordt door de
keren dat positieve discriminatie
verkeerd uitwerkt, bijvoorbeeld door
hoge uitval onder groepen die dankzij
65 quota tot opleidingen zijn toegelaten.
(6) In de derde plaats zijn quota vaak
onwerkbaar. Stel dat een gehandi-
capte witte man, een zwangere
vrouw en een Surinaamse man
70 solliciteren naar een baan. Hoe
wegen we deze achtergronden dan
mee? Aan de universiteiten worden
op dit moment alleen voor sekse
quota gehanteerd. Dit leidt logischer-

*naar: Han van der Maas
uit: de Volkskrant, 9 juni 2020*

*Han van der Maas is hoogleraar psychologie aan de Universiteit van
Amsterdam.*

75 wijs tot extra discriminatie van
andere benadeelde groepen.
(7) Een betere methode is gewogen
loting, waarbij de weging zoveel
mogelijk op objectieve criteria is
80 gebaseerd. Als het gaat om gelijk-
schakeling van groepen in de samen-
leving is deze methode op de lange
termijn effectiever en eerlijker, en
bovendien goed uitvoerbaar. Neem
85 de selectie voor een opleiding als
geneeskunde. Op basis van objectie-
ve gegevens, de resultaten op de
middelbare school en eventueel
aanvullende testen, maken we
90 bijvoorbeeld drie groepen: zeer
geschikte, geschikte en ongeschikte
kandidaten. We loten eerst in de zeer
geschikte groep, en bij voldoende
plaats ook in de geschikte groep. In
95 veel gevallen kunnen we ook kiezen
voor maar twee groepen; dan loten
we alleen uit geschikte kandidaten.
(8) In allerlei selectieprocessen in de
samenleving passen we dit al toe,
100 onder andere in het onderwijs en op
de woningmarkt. Maar ook op de
arbeidsmarkt zouden we dit vaker
moeten doen. Sollicitatiecommissies
delen kandidaten in geschiktheids-
105 groepen in, bij voorkeur zonder het
zwaar overschatte sollicitatiegesprek,
waarna via loting de toewijzing volgt.
Een afwijzing via loting is natuurlijk
zeer vervelend, zeker als dit vaker
110 gebeurt. Maar toch is dit beter uit te
leggen dan een afwijzing om
levensovertuiging, geslacht, afkomst
of ras.
(9) Gewogen loting is eerlijker, meer
115 in overeenstemming met de grondwet
en leidt op langere termijn tot gelij-
kere uitkomsten in de samenleving.

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen.

Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.

Tekst 4 Ga loten als je iets wil doen aan ongelijkheid

Hieronder staan in alfabetische volgorde vijf mogelijke tussenkopjes voor tekst 4:

- 1 De moeilijkheid van onbevooroordeeld oordelen
- 2 Discriminatie in het dagelijks leven
- 3 Gewogen loting als oplossing
- 4 Positieve discriminatie als oplossing
- 5 Selectie voor opleidingen en banen

3p 30 Welk tussenkopje past het best bij welk tekstgedeelte?

Neem onderstaande tabel over op je antwoordblad en noteer per tekstgedeelte het nummer van het juiste tussenkopje.

Let op: er blijft één tussenkopje over.

tekstgedeelte	tussenkopje
alinea 1 en 2	
alinea 3	
alinea 4 t/m 6	
alinea 7 t/m 9	

Stel je voor: de brugklascoördinator en directie van een havo vergaderen over de vraag of ze de toelating tot school vooral willen baseren op de uitslag van de eindtoets basisonderwijs of op de inschatting van de leerkracht van groep 8.

2p 31 Geef aan wat volgens alinea 3 het best zou zijn en waarom.

Geef antwoord door onderstaande zin over te nemen en aan te vullen tot een correcte en volledige zin.

Het best zou zijn om ... te gebruiken, want

Alinea 3 spreekt over harde en zachte selectiemethodes. Hieronder staan vier denkbeeldige situaties.

2p 32 Noteer de nummers van de situaties en geef per situatie aan of de selectiemethode *hard* of *zacht* is.

De situaties:

- 1 Faizel reageert op een woning van een verhuurder. De verhuurder kiest voor Faizel omdat hij genoeg verdient om de huur te kunnen betalen.
- 2 Kysha wil aan de kunstacademie studeren. Ze wordt niet toegelaten vanwege de toelichting op haar motivatie.
- 3 Marjolijn solliciteert bij een IT-bedrijf. Ze wordt aangenomen op grond van het aantal werkjaren in de IT en de score op een IQ-test.
- 4 Oliver gaat voor zijn opleiding stage lopen bij een hotel. Hij is uit twintig kandidaten gekozen omdat hij het best Frans en Duits spreekt.

“Bijkomend probleem is dat in de meeste gevallen vele kandidaten gewoonweg geschikt zijn.” (regels 41-44)

1p 33 Wat houdt dit bijkomend probleem in volgens tekst 4?

Wanneer vele kandidaten geschikt zijn,

- A blijkt het lastig om de uitkomsten van objectieve tests te negeren.
- B is het onmogelijk om de beste persoon te kiezen.
- C moet er extra moeite worden gedaan om een keuze te maken.
- D wordt het risico op een bevooroordeelde keuze groter.

“Een manier om deze menselijke fout te compenseren is positieve discriminatie.” (regels 48-50)

1p 34 Citeer uit alinea 1 of 2 het woord waarmee deze “menselijke fout” ook wordt aangeduid.

In alinea 4 tot en met 6 is sprake van een standpunt met drie bijbehorende argumenten. Deze argumentatiestructuur kan in onderstaande tabel worden samengevat.

standpunt	
argument 1	
argument 2	
argument 3	

2p 35 Neem de tabel over en vul het gevraagde aan.
Geef steeds antwoord in één of meer volledige zinnen.

“Aan de universiteiten worden op dit moment alleen voor sekse quota gehanteerd. Dit leidt logischerwijs tot extra discriminatie van andere benadeelde groepen.” (regel 72-76)

1p 36 Waarom kan een quotum voor sekse leiden tot extra discriminatie van andere benadeelde groepen volgens tekst 4?

Een quotum voor sekse kan leiden tot extra discriminatie, omdat

- A mensen die al benadeeld worden op basis van hun achtergrond, bij voorbaat ook nog eens minder kans maken om aangenomen te worden als ze niet hetzelfde geslacht hebben als waarvoor het quotum geldt.
- B mensen die niet behoren tot het geslacht waarvoor het quotum geldt, van tevoren geen kans meer maken om aangenomen te worden, omdat ze door hun achtergrond ook bij een andere benadeelde groep horen.
- C mensen die niet het geslacht hebben waarvoor het quotum geldt, geen kans meer maken om aangenomen te worden omdat ze door hun achtergrond automatisch bij een andere benadeelde groep horen.

tekstfragment 3

De Tweede Kamer wil loten voor universiteiten en hogescholen weer toestaan. Is dat terecht?

“Nee, ik vind loting een dom instrument dat je mensen niet kunt aandoen”, zegt Frank Ankersmit, emeritus hoogleraar intellectuele geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen. “Het valt niet te verkopen dat een toekomstige student met hoge cijfers en een goede motivatie wordt afgewezen omdat hij werd uitgeloot, terwijl iemand met lage cijfers die het minder graag wil door dom geluk wel wordt toegelaten.”

naar: Alexandra van Ditmars, ‘Loten én selecteren is beter dan loten alleen’

uit: Trouw, 20 februari 2020

In alinea 7 en 8 van tekst 4 is sprake van een gewogen loting voor toelating tot het hoger onderwijs.

- 1p 37 Met welk aspect van de gewogen loting uit tekst 4 zal Frank Ankersmit uit tekstfragment 3 het eens zijn?

Uit tekstfragment 3 blijkt dat Frank Ankersmit de motivatie van een student belangrijk vindt voor de toelating tot het hoger onderwijs.

- 1p 38 Geef aan of de auteur van tekst 4 het hiermee wel of niet eens zal zijn en leg uit waarom.

Geef antwoord door onderstaande zin over te nemen en aan te vullen tot een correcte en volledige zin.

Hij zal het er ... (wel/niet) mee eens zijn, omdat

- 2p 39 Wat is de hoofdgedachte van tekst 4? Geef antwoord door onderstaande zin over te nemen en aan te vullen tot een correcte en volledige zin.

De best mogelijke oplossing om ... in ... tegen te gaan, is het toepassen van

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.